

БӨЛІМ: БАЛАБАҚША

Балабақшада қауіпсіз және денсаулыққа қолайлы орта қалыптастыру

ЖАРИЯЛАНДЫ
14.03.2026СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/187814/>**Муратбек Март***Павлодар облысының білім беру басқармасы**Баянауыл ауданы білім беру бөлімінің**«Туберкулез ауруына шалдығуы ықтимал мектеп жасына дейінгі балаларға арналған**«Шағала» бала бақшасы КММ**Тәрбиеші***Аннотация**

Мақалада туберкулез ауруына шалдығуы ықтимал мектеп жасына дейінгі балаларға арналған балабақша жағдайында қауіпсіз әрі денсаулыққа қолайлы ортаны қалыптастырудың педагогикалық және ұйымдастырушылық негіздері қарастырылады. Автор санитариялық тәртіп, күн тәртібі, эмоциялық қолдау, ата-анамен байланыс және мамандардың үйлесімді әрекеті арқылы баланың дамуына зиян келтірмейтін, керісінше оны нығайтатын орта құру жолдарын талдайды. Мәтінде тәрбиеші жұмысының нақты бағыттары мен тәжірибелік маңызы ашылады. Материал профилактикалық көзқарасқа негізделеді және күнделікті тәжірибеге бейімделген.

Кілт сөздер: балабақша, қауіпсіз орта, денсаулыққа қолайлы орта, мектеп жасына дейінгі бала, туберкулез профилактикасы, санитариялық тәртіп, күн тәртібі, тәрбиеші, ата-анамен байланыс, эмоциялық қолдау, денсаулық сақтау, серіктестік, жайлы кеңістік.

Кіріспе

Мектеп жасына дейінгі бала үшін балабақша күн сайынғы өмір кеңістігі болып саналады. Денсаулығында тәуекелі бар балалар тәрбиеленетін ұйымдарда бұл кеңістіктің сапасы ерекше мәнге ие. Мұнда әр бөлме, әр режимдік сәт, әр қарым-қатынас баланың физикалық жағдайына да, психологиялық тұрақтылығына да әсер етеді. Сондықтан қауіпсіз және денсаулыққа қолайлы орта қалыптастыру тәрбиешінің кәсіби

міндетімен қатар, бүкіл ұжымның ортақ жауапкершілігі ретінде қарастырылуы қажет. Бұл міндет ұйымдастыру сапасымен, мәдениетпен және тұрақты бақылаумен тығыз байланысты.

САНИТАРИЯЛЫҚ ТӘРТІП ПЕН КЕҢІСТІК МӘДЕНИЕТИ

Бірінші бағыт - санитариялық тәртіпті күнделікті мәдениет деңгейіне көтеру

Мұндай балабақшада тазалық тек техникалық талап ретінде орындалмауы керек. Ол бала денсаулығын қорғаудың нақты тетігіне айналуы тиіс. Топ бөлмесінің ауасы таза, жарығы жеткілікті, жиһазы жас ерекшелігіне сай, ойыншықтары қауіпсіз болғанда ғана бала өзін еркін сезінеді. Желдету, ылғалды тазалау, төсек-орын мен жеке заттардың ұқыпты сақталуы ұжым жұмысының тұрақты бөлігі болуы қажет. Тәрбиеші осы тәртіптің тек орындаушысы емес, бақылаушысы да болады. Өйткені ол күн бойы балалармен бірге жүреді және ортадағы кез келген өзгерісті жылдам байқайды. Қауіпсіз орта дәл осындай ұсақ, бірақ жүйелі әрекеттерден басталады. Осы талаптар сақталған жағдайда инфекциялық тәуекел төмендеп, баланың күнделікті белсенділігі мен жай-күйі тұрақтанады. Санитариялық мәдениет балаларға да біртіндеп үйретілуі керек. Қол жуу, жеке сүлгіні дұрыс пайдалану, жөтелгенде ауызды жабу сияқты дағдылар күнделікті тәрбие мазмұнына енуі қажет. Осындай қайталанатын әрекеттер балада денсаулыққа жауапты мінез-құлық қалыптастырады, ұжымдық тәртіпті нығайтады және өзіне күтім жасау әдетін бекітеді. Бұл балалардың дербестігін күшейтіп, ұқыптылықты нормаға айналдырады.

Екінші бағыт - күн тәртібін денсаулыққа сай ұйымдастыру

Туберкулезге бейімдігі бар немесе әлсіреген балалар тез шаршайды, көңіл күйі құбылады, бейімделуі баяу жүруі мүмкін. Сондықтан оқу әрекеті, тынығу, серуен, тамақтану және тыныш уақыт арасындағы тепе-теңдік қатаң сақталуы қажет. Артық жүктеме баланың иммундық төзімділігін әлсіретеді, ал тым енжар режим дамуын тежейді. Сол себепті тәрбиеші күн тәртібін тек сағатқа қарап емес, баланың нақты жағдайына сүйеніп ұйымдастырады. Серуеннің мазмұны, қимыл белсенділігінің көлемі, тыныс алу жаттығулары мен сергіту сәттері денсаулықты қолдауға қызмет етуі керек. Осындай ұқыпты режим бала ағзасын шамадан тыс шаршатпай, қалпына келу мүмкіндігін күшейтеді. Бұл тәсіл тәрбие үдерісін медициналық талаппен және педагогикалық мақсатпен табиғи байланыстырады. Тамақтану алдындағы тыныштық, ұйқы алдындағы жайлы ахуал, сабақаралық қысқа қимыл үзілістері де маңызды. Режим икемді болғанымен, оның тұрақты ырғағы бұзылмауы тиіс. Тұрақтылық балаға қауіпсіздік сезімін береді және ағзаның бейімделу мүмкіндігін қолдайды, тәбетін жақсартады, мазасыздықты азайтады, күн соңындағы шаршауды жұмсартыады.

ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІК ПЕН ҚОЛДАУ ТЕТІКТЕРІ

Үшінші бағыт - эмоциялық қауіпсіздікті сақтау

Денсаулығына қатысты бақылауда жүрген бала кейде өзіне артық назар аударылғанын сезеді. Бұл оның тұйықталуына, қорғаншақтығына немесе қатарластарынан алыстауына әкелуі ықтимал. Сондықтан тәрбиеші қарым-қатынаста өте нәзік ұстаным ұстауы керек. Балаға жанашырлық таныту оны әлсіз етіп көрсету деген сөз емес. Керісінше, оның мүмкіндігін қолдап, топтағы қадірін сақтап, өзіне сенімді әрекет жасауына жағдай туғызу маңызды. Педагог жылы үн, түсінікті талап, тұрақты қолдау арқылы сенімді орта қалыптастырады. Құрдастарымен бірлескен ойын, шағын жетістікті мадақтау, үрей тудырмайтын түсіндіру тәсілдері психологиялық жайлылықты арттырады. Эмоциялық қауіпсіздігі сақталған бала ережені де жеңіл қабылдайды, ортаға да тезірек бейімделеді. Мұндай ортада стигмаға жол берілмей, әр тәрбиеленуші ортақ топ мүшесі ретінде қабылданады. Тәрбиеші балалар арасындағы сөз мәдениетін де бақылап отыруы қажет. Кемсіту, мазақтау, шеттету белгілері ерте тоқтатылса, топта мейірімді қатынас орнығады. Психологиялық тыныштық денсаулықты сақтайтын орта сапасының маңызды өлшеміне айналады және баланың ішкі сенімін, белсенділігін, қарым-қатынасқа ашықтығын күшейтеді.

Төртінші бағыт - ата-анамен және медицина қызметкерімен үйлесімді әрекет орнату

Қауіпсіз орта тек топ бөлмесінде қалыптаспайды. Ол үй мен балабақша арасындағы бірізді талап арқылы бекиді. Егер ата-ана күн тәртібін, ұйқы мен тамақтану тәртібін, дәрігер ұсынған сақтық шараларын қолдамаса, балабақшадағы жұмыс әлсірейді. Сол себепті тәрбиеші ата-анамен жай есеп үшін емес, нақты серіктестік негізінде байланыс құруы қажет. Күн сайынғы бақылау, баланың көңіл күйі мен тәбеті туралы қысқа ақпарат, сақтыққа қатысты түсінікті кеңес ата-ананың жауапкершілігін арттырады. Медицина қызметкерімен тұрақты пікірлесу де маңызды. Бұл тәрбиешіге баланың жүктемесін дұрыс таңдауға, қауіпті белгіні дер кезінде байқауға және орта талаптарын нақтылауға көмектеседі. Үйлесімді байланыс сенім тудырып, баланы қорғаудың бірыңғай жүйесін қалыптастырады. Мұндай серіктестікте ақпарат құпиялығы мен әдеп сақтау да маңызды шарт. Ата-ана өз баласына қатысты мәліметтің ұқыпты қолданылатынын сезінуі керек. Сенімге негізделген байланыс профилактикалық шаралардың орындалуын әлдеқайда нәтижелі етеді, түсінбеушілікті азайтады, ортақ шешім қабылдауды жеңілдетеді және тәрбие үдерісінің тұрақтылығын қамтамасыз етеді. Мұндай үйлесім баланың қауіпсіздігін нақты күшейтеді.

Тұрақты даму мен кәсіби жауапкершілік

Бесінші бағыт - тәрбиешінің кәсіби жауапкершілігі мен денсаулық сақтайтын

педагогиканы күнделікті тәжірибеге енгізуі

Қауіпсіз және қолайлы орта бір реттік шарамен жасалмайды. Ол педагогтің бақылаушылығы, ұқыптылығы, сабырлылығы және білімін үнемі жаңартып отыруы арқылы орнығады. Тәрбиеші баланың сыртқы келбетін, шаршау деңгейін, мінезіндегі өзгерісті, тәбетінің төмендеуін немесе белсенділігінің бәсеңдеуін дер кезінде байқауы тиіс. Мұндай байқағыштық артық дабыл үшін емес, ерте қолдау көрсету үшін қажет. Сонымен бірге ол топтағы заттық-дамытушы ортаны қауіпсіз, тыныш және ынталандырушы деңгейде ұстайды. Артық шу, ретсіздік, шамадан тыс сәндік безендіру баланы шаршатады. Ал бірізді, таза, жарық, жылы орта баланың өзін қауіпсіз сезінуіне көмектеседі. Демек, тәрбиеші денсаулыққа қолайлы мәдениеттің басты ұйымдастырушысы болып табылады. Ол әріптестермен бірлесіп әрекет еткенде, орта сапасы тұрақты сақталады. Кәсіби рефлексия, қысқа талдау, күнделікті бақылау жазбалары және ортақ келісілген талаптар жұмыс тиімділігін күшейтеді. Осындай жүйелілік баланың мүддесін алдыңғы орынға шығарады, педагог әрекетінің сапасын арттырады, қателіктің алдын алады және ұзақ мерзімді тұрақтылық қалыптастырады. Осы ұстаным кәсіби сенімділікті нығайтады.

Қорытынды

Балабақшада қауіпсіз және денсаулыққа қолайлы орта қалыптастыру, әсіресе денсаулығында тәуекелі бар балалар үшін, кешенді әрі жауапты жұмыс болып саналады. Оның негізінде санитариялық тәртіп, ғылыми ұйымдастырылған күн тәртібі, эмоциялық жайлылық, ата-анамен серіктестік және педагогтің кәсіби қырағылығы жатады. Осындай ортада бала қорғаныш сезімін жоғалтпайды, дамуға қажетті тұрақтылық алады және тәрбие үдерісіне сеніммен қатысады. Сондықтан қауіпсіз орта балабақша жұмысының қосымша бөлігі емес, оның сапасын айқындайтын негізгі шарт және ұжым мәдениетін де айқындайды.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. **Қазақстан Республикасының Кодексі.** Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы. – Астана, 2020.
<https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K2000000360>
2. **Мектепке дейінгі ұйымдарға қойылатын санитариялық-эпидемиологиялық талаптар.** Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігі.
<https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2100023469>
3. **World Health Organization.** Tuberculosis and children: guidelines for prevention and care. – Geneva: WHO, 2022.
<https://www.who.int>
4. **Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігі.** Туберкулездің

алдын алу жөніндегі ұлттық бағдарламалар мен ұсынымдар.

<https://www.gov.kz/memleket/entities/dsm>

5. **Құсайынов А.К.** Мектепке дейінгі педагогика негіздері. – Алматы: Білім, 2019.
6. **Сейтқазина Г.М.** Мектепке дейінгі ұйымдарда денсаулық сақтау технологиялары. – Алматы: Қазақ университеті, 2020.
7. **UNICEF.** *Early Childhood Development and Health Environment.* – New York, 2021.
<https://www.unicef.org>
8. **Қазақстан Республикасының Оқу-ағарту министрлігі.** Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы.
<https://www.gov.kz/memleket/entities/oqu-aqartu>
9. ***Mycobacteriology and Tuberculosis Journal.*** *Prevention of tuberculosis in children and preschool institutions.* – 2021.
10. **OECD Education Working Papers.** *Healthy learning environments in early childhood education.* – Paris, 2020.
<https://www.oecd.org>

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.